

Cauwelaert en inwijding van het monument op het graf van de dichter op zaterdag 16 juni 1951, Antwerpen, 1951; — In memoriam hulde August van Cauwelaert, in : *Gazet van Antwerpen*, 18 juni 1951; — G. VAN CAUWELAERT, Dankbare herinnering aan mijn vader, in : *Dietsche Warande & Belfort*, juli-aug. 1951, 354-360; — A. WESTERLINCK, Nawoord, in : A. VAN CAUWELAERT, *Gedichten*, Brussel; Amsterdam, 1955; — R. BOECKAERT, De dichter August van Cauwelaert. Zijn schoonste nalatenschap, in : *Het Laatste Nieuws*, 20 juni 1956; — R. VAN DE MOORTELE, August van Cauwelaert nogmaals aan het woord, in : *De Gentenaar*, 10 nov. 1957; — G. WALSHAP, *August van Cauwelaert* (Monografieën over Vlaamse letterkunde), Brussel, 1959; — P. HARDY, August Van Cauwelaert, in : *Vertellingen van de rechter*, Hasselt, 1959, 5-11; — A. VAN DUINKERKEN, August van Cauwelaert, in : *Vlamingen*, Hasselt, 1960, 78-85; — A. DEMEDTS, Vijftien jaar geleden. August van Cauwelaert ter gedachtenis, in : *De Standaard*, 4 juli 1960; — J. DE GR., 75 jaar geleden geboren. August van Cauwelaert, in : *De Nieuwe Gids*, 29 dec. 1960; — J. PERSYN, *De wording van het tijdschrift Dietsche Warande & Belfort en zijn ontwikkeling onder de redactie van Em. Vliebergh en Jul. Persyn (1900-1924)*, Gent, 1963; — A. WESTERLINCK, De dichter August van Cauwelaert, in : *Wandelen al peinzend*, Hasselt, 1965, 131-151 (= bijgewerkte tekst uit *Dietsche Warande & Belfort*, nov. 1945); — G. WALSHAP, August van Cauwelaert na twintig jaar, in : *De Nieuwe Gids*, 3 juli 1965; — G.W. HUYGENS, August van Cauwelaert, inleiding op : *De zielen rijpen van verdriet*, Hasselt, 1967, 5-11; — M. GIJSEN, *August van Cauwelaert* (reeks : Ontmoetingen), Brugge, 1968, opgenomen in : M. GIJSEN, *Verzameld Werk*, 6, 1977, 741-782; — L. SIMONS, Cauwelaert, August van, in : *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Tielt, 1973, 279-280; zelfde tekst in : *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Tielt, 1998, 693-694; — G. WALSHAP, August van Cauwelaert, in : *Twintig Eeuwen Vlaanderen*, 14, Hasselt, 1976, 233-236; — H. VAN NUETEN, Dichter van de deemoed, in : *Gazet van Antwerpen*, 31 dec. 1985; — A. DEMEDTS, August van Cauwelaert ter gedachtenis, in : *Dietsche Warande & Belfort*, 131/2, feb. 1986, 101-107; — M. RUTTEN, J. WEISGERBER (red.): *Van "Arm Vlaanderen" tot "De voorstad groeit" 1888-1946*, Antwerpen, 1988; — S. VAN DEN BOSSCHE, August van Cauwelaert, in : *Het Pajottenland door schrijvers heen*, Antwerpen; Dronten, 1992, 45-59; — G. WALSHAP, *Brieven 1921-1950*, Amsterdam, 1998; — L. VAN CAUWELAERT, 'Dichter bij de tijd'. Een lofzang aan onze Roosdaalse dichters, in : *Rausa*, 1/3, april 2013, 9-15; — G. REYMNANTS, *Marie-Elisabeth Belpaire. Gender en macht in het literaire veld 1900-1940*, Kadoc-Studies 35, Leuven, 2013; — L. GALLE, Dichters zijn zieners; August van Cauwelaerts oorlogsgedichten, in : *Zuurvrij 25* (Berichten het Letterenhuis), Antwerpen 2013, 16-23; — M. VAN LIEDEKERKE, August van Cauwelaert, in : *Van Abbeloos tot Zeppos. Anderhalve eeuw Pajottenland in 75 portretten*,

2016, 165-166; — B. GOVAERTS, *Ernest Claes. De biografie van een heer uit Zichem*, Antwerpen, 2016; — R. VAN CAUWELAERT, 't Volk is voogd en meester moede, in : *Wetenschappelijke Tijdingen*, 77, 2018, 277-291.

Frans VAN CAMPENHOUT

CAUWELAERT DE WYELS, Karel van, journalist (pseudoniemen : Schildwacht, Spectator, Willem van den Heuvel), politicus.

Karel van Cauwelaert de Wyels werd op 15 januari 1905 geboren in O.L.V.-Lombeek als zoon van Joannes Henricus van Cauwelaert (1877-1927) en van Joanna Catharina de Wyels (1876-1935). De familienaam de Wyels van moeder Joanna gaat terug tot het midden van de 15de eeuw. Haar broer, dom Franco de Wyels (*NBW*, dl. XVI, 897) was de 39ste abt van de abdij van Affligem. Met hem, zou de naam verdwijnen. Om dit te vermijden, adopteerde hij de 4 zonen van Hendrik en Joanna (Karel, Frans (dom Robert), Emiel en Herman) waardoor ze, bij vonnis van de rechtbank, de familienaam van hun moeder aan de hunne konden toevoegen. Karel was de neef van Frans van Cauwelaert (*NBW*, dl. X, 94), burgemeester van Antwerpen, en van August van Cauwelaert (*NBW*, dl. XXIII, 190), dichter en romanschrijver, en oom van o.m. Annelies (1947), Rik (1950) en Frans (1939-1991) van Cauwelaert de Wyels. Hij huwde in Pamel op 26 september 1934 met Maria Johanna van der Kelen (1911-2004). Margaretha was het enige kind dat uit dit huwelijk geboren werd. Margaretha van Cauwelaert (1935) huwde met Emmanuel baron de Bethune (1930-2011). Zij kregen 4 kinderen : Sabine (1958), Jean (1959), Godelieve (1963) en Emmanuel (1972). Karel overleed in Ninove op 14 januari 1987.

Na zijn oude humaniora aan het Kleinseminarie in Mechelen studeerde Karel tussen 1923 en 1928 aan de Katholieke Universiteit in Leuven. Hij behaalde er de diploma's van doctor in de Rechten en baccalaureus in de Wijsbegeerte. Als student werd hij actief bij de christendemocratische vleugel van de Vlaamse studentenbeweging in Leuven. Hij was voorzitter van de *Brabantsche Gilde*, ondervoorzitter van het *Katholiek Vlaams Hoogstudentenverbond* en ondervoorzitter van het *Rechtsgenootschap*. In 1927 behoorde hij, met Louis Kiebooms en Ludovic Moyersoën, tot een groep van

Karel VAN CAUWELAERT DE WYELS
(foto : Letterenhuis, Antwerpen).

katholieke jongeren die opzien baarden door hun aanval op het nationalisme van het *Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenvorbond (AKVS)*. In 1928 sloot hij zich aan bij de manifestatie n.a.v. de 10-jarige gevangenschap van August Borms (*NBW*, dl. XVIII, 85). “Bij de Van Cauwelaerts is de Vlaamsheid altijd een vanzelfsprekend onderdeel geweest van de sociale beweging”, merkte Emiel van Cauwelaert op bij zijn afscheid als hoofdredacteur van de krant *Het Volk*.

Na zijn militaire dienst als reserveofficier werd hij in 1929 ambtenaar bij het ministerie van nijverheid, arbeid en sociale voorzorg, daarna bij het ministerie van economische zaken. In 1934 werd hij kabinetssecretaris bij zijn oom, minister Frans van Cauwelaert. Hij werkte ook voor de ministers Philippe van Isacker (*NBW*, dl. XIII, 427), Pierre de Smet en Paul Heymans.

Op zijn 30ste startte hij met een eigen weekblad, *Elckerlyc*, waarbij naast zijn oom Frans en zijn broer August ook Edgar de Bruyne (*NBW*, dl. VII, 108) en Antoon Breyne betrokken waren. Dit blad, dat verscheen tussen november 1935 en mei 1940 en waarin Karel schreef onder het pseudoniem ‘Spectator’, richtte zich op de Vlaamse christendemocratische intelligentsia die het federalisme afwezen. Met *Elckerlyc* wilde Karel ook Frans van Cauwelaert en diens Vlaamse stellingen ondersteunen, toen die een moeilijke periode doormaakte na de breuk met *De Standaard* en de familie Sap, die een meer radicale koers gingen varen. Zo pleitte hij na de verkiezingen van 1936, toen er dubbel zoveel Vlaamse katholieke

parlementsleden waren dan Waalse, voor het oprichten van een “eigen Vlaamse katholieke partij”. Die zou best geleid worden door politieke mandatarissen én door representatieve krachten als professoren en industriëlen. Hij nam hiermee een ander standpunt in dan zijn oom Frans, die de leidende rol in handen wou leggen van grote volksorganisaties als bijvoorbeeld het ACW. Later ging Karel nog verder : niet alleen de partij, maar ook de Belgische standsorganisaties moesten door Vlaamse worden vervangen. Toen in het najaar van 1936 de *Katholieke Unie* zich hervormde tot de *Katholieke Vlaamse Volkspartij* en *Parti catholique social*, klonk Karel tevreden : “het unitaire partijgareel [werd] van Vlaanderen schouders afgeschud”. Hij zag de KVV als “uitgangspunt van een grote Vlaamse eenheidsbeweging”.

In de jaren 1937-1938 werd er, na de doorbraak van het nazisme in Duitsland, politiek flink gedebatteerd over de internationale positie van België. Moest het land neutraal blijven, of front vormen met andere landen? Karel van Cauwelaert, die in deze context gebruikmaakte van het pseudoniem ‘Willem van den Heuvel’, pleitte voor een sterk front met de Verenigde Staten, het Britse Rijk, Frankrijk en de kleine landen. Maar, zo schrijft Lode Wils : “Blijkbaar had Karel van Cauwelaert zich hier te ver gewaagd in het blad dat nu eigendom was van zijn oom. Het was plots afgelopen met de bijdragen van Willem van den Heuvel, terwijl er voortaan een heel andere toon werd aangeslagen”.

Als reserveofficier maakte hij de Tien-daagse veldtocht van 1940 mee, om daarna mee te werken in de verzetsgroep Belgische Nationale Beweging. Een van de activiteiten, samen met zijn broer Emiel, was het doorseinen van inlichtingen naar Londen. Dit alles belette hem niet om na de oorlog ook een rol te spelen in het IJzerbedevaartcomité, als lid van de raad van bestuur (1950-1957).

Al voor de oorlog werkte Karel mee aan *De Courant*, een katholiek Vlaams dagblad dat in Brussel verscheen van 19 september 1937 tot 10 mei 1939 en werd uitgegeven door De Beiaard. Die

samenwerkende vennootschap was gesticht door verschillende katholieke Vlaamse industriëlen, zoals Léon Bekaert (*NBW*, dl. XI, 35). Het kapitaal kwam van Bekaert, maar ook van christelijke sociale organisaties. NV Het Volk was aandeelhouder en zorgde voor het drukkersmateriaal. In 1945 nam Karel van Cauwelaert ontslag als inspecteur-generaal en rechtskundig adviseur van het ministerie van Economische Zaken om politiek directeur en hoofdredacteur te worden van de krant *Het Volk*. Tijdens de oorlog werkte hij clandestien mee aan de voorbereidingen om de publicatie van de krant te hervatten. Als ambtenaar moest hij zijn bijdragen ondertekenen met een schuilnaam: 'Schildwacht'. *Het Volk* van 14 juni 1958 typeerde Karel van Cauwelaert als volgt: hij "heeft een strijdersnatuur, met de wapens, toen de soldatenplicht hem riep, en met de pen ter verdediging van de idealen die hem lief zijn. Wie hem kent, zal er zich nooit hebben over verwonderd dat hij 'Schildwacht' als pseudoniem in ons blad heeft gekozen". Ook de pseudoniemen 'Spectator' en 'Willem van den Heuvel' bleef hij gebruiken. Wilfried Martens herinnerde zich, toen hij tijdens zijn eerste jaar humaniora in 1949-1950 5 maanden het bed moest houden, de invloed die de stukken van Van Cauwelaert op hem hadden: "Ik volgde de reportages over de Romebedevaart met Cardijn, leefde mee met de dramatische ontwikkelingen van de koningskwesie en las de hoofdartikelen van Karel en Miel van Cauwelaert in *Het Volk*. Beiden zouden overigens een belangrijke rol gaan spelen in mijn latere politieke leven". Broer Emiel, tot dan politiek verslaggever bij de krant, volgde hem als hoofdredacteur op. Hij omschreef 'Schildwacht' als een flegmatiek journalist, die koos voor "de wegen van de geleidelijkheid die hoog werden aangeslagen in de familiale traditie".

Op het eerste naoorlogse congres van de *Katholieke Vlaamse Landsbond* (november 1947) verzette hij zich tegen een mogelijke amnestie. Hij meende dat die veel vijandigheid zou opwekken, dat die het recupereren zou betekenen van mensen die helemaal buiten de Vlaamse

Beweging hadden gehandeld en dat onder het mom van de Vlaamse Beweging een apologie zou worden gemaakt van wat er tijdens de oorlog verkeerd gelopen was. In *Het Volk* schreef hij dat hij niet akkoord ging met de stelling dat mensen als o.a. Daels (*NBW*, dl. XV, 137), Elias (*NBW*, dl. IV, 235) en Romsée (*NBW*, dl. IX, 637) zich zouden hebben laten leiden door "wanhopig flamingantisme" en dat dit soort van volksbedrog de Vlaamse Beweging ten onrechte in het gedrang zou brengen. Het politiek Vlaams nationalisme kwam trouwens slechts vanaf 1949 opnieuw tot leven. Toen legde de Vlaamse Concentratie de eis tot amnestie opnieuw op tafel. Voor de CVP was dit een signaal om een politieke verruimingsoperatie door te voeren en toenadering te zoeken tot de Vlaams-nationale milieus. De leiding van die operatie lag in handen van Paul Willem Segers, Jef Deschuyffeleer en Karel van Cauwelaert.

Als journalist vertolkte Karel van Cauwelaert het christendemocratische gedachtegoed in de CVP. Zo was hij een overtuigd voorstander van het samenwerken van de CVP met de Belgische Socialistische Partij (BSP). Dat zorgde binnen de CVP voor spanningen. Zowel in de partijraad als in een brief aan de kranten maakte de Kortrijkse advocaat Michiel Vandekerckhove duidelijk wat de rechterzijde van de partij hoog zat: "Er zijn personen in de CVP die de volstrekte meerderheid niet hebben gewenst en die in de socialisten altijd bondgenoten zien". Volgens Romain Vanlandschoot was deze brief "een afrekening met Karel van Cauwelaert, en boven *Het Volk* heen met de topfiguren van het ACW die een coalitiemogelijkheid met de socialisten openhielden".

Vanaf 1958, toen hij senator werd, bouwde hij zijn journalistieke activiteiten af. Karel van Cauwelaert had zijn eerste stappen in de politiek gezet in 1932, als gemeenteraadslid in O.L.V.-Lombeek. Later verhuisde hij naar Pamel, waar hij vanaf 1958 gemeenteraadslid en schepen werd. Na 10 jaar eerste opvolger voor de Senaat geweest te zijn, bood de CVP hem in 1958 een mandaat aan, eerst als

provinciaal senator voor Brabant (1958-1961), vervolgens als senator voor het arrondissement Brussel (1961-1968) en ten slotte als geëcoopteerd senator (1968-1971). Hij was lid van de Commissies voor de Grondwetsherziening, Justitie, Binnenlandse Zaken en Culturele Zaken. Een bepaling in de Eenheidswet van 1961 liet een vereenvoudigde procedure toe om gemeenten te fusioneren. In tegenstelling tot Wallonië, bleef de eerste fusiebeweging in Vlaanderen beperkt. Enkele steden konden wat kleinere, aangrenzende gemeenten inlijven, terwijl her en der kleine plattelandsgemeenten elkaar vonden om o.a. een betere dienstverlening aan hun bevolking aan te kunnen bieden. Zo werden in 1965 de gemeenten Pamel, Strijtem en O.L.V.-Lombeek samengevoegd tot de nieuwe gemeente Roosdaal (7303 inwoners op 31 december 1961 en in 1977 nog verruimd met het grootste deel van Borchtlombeek). Op dat moment verliet Karel van Cauwelaert definitief de journalistiek, om de eerste burgemeester van de fusiegemeente te worden. Hij bleef dat tot 1981. De burgemeester was gekend om zijn : ‘*t komt in orde*’, leverde grote inspanningen om het wegennet te verbeteren en investeerde flink in het gemeentelijk basisonderwijs. Zo liet hij experimenteren met vakleraren voor o.a. muziek, tekenen en turnen.

De Tweede Wereldoorlog eindigde met het droppen van twee atoombomben op Japan. Daarna begon een nucleaire bewapeningswedloop, waarbij velen zich vragen begonnen te stellen. In het vooruitzicht van een topconferentie in Parijs op 18 mei 1960 richtte een ‘Belgisch Comité voor ontspanning in de wereld’ een telegram aan de “vier groten” : Eisenhower, Kroetsjev, Macmillan en De Gaulle. Daarin vroeg men, namens het Belgische volk, om “oplossingen te vinden die tot algemene, gelijktijdige en gecontroleerde ontwapening leiden en in de eerste plaats de definitieve stopzetting der ontploffingen van kernwapens”. De drie voorzitters van het Comité behoorden tot de drie nationale partijen : minister van staat Rolin (socialist), kamerlid Charles Janssens (liberaal) en senator Karel van Cauwelaert voor de CVP. Hij

vond het zijn plicht om de publieke opinie hiervoor in beweging te brengen, niet alleen om oorlog te vermijden maar ook omdat “geen enkele geleerde ons kan verzekeren dat de radioactiviteit nooit een schadelijke invloed zal hebben op huidige of toekomstige generaties”. Ontwapening was voor hem nodig om te vermijden dat de 4 landen die op dat moment over atoomwapens beschikten door andere zouden worden gevolgd. Ten slotte rekende hij op de jeugdbewegingen om de eendracht “te verwezenlijken die thans in de wereld nog niet bestaat”. Een bijeenkomst op 14 mei in het Congrespaleis in Brussel moest de actie ondersteunen.

Karel van Cauwelaert draaide, net zoals August E. de Schryver, mee in wat Godfried Kwanten het “progressief, katholiek Kongocircuit” noemde. De interesse van Karel van Cauwelaert voor Kongo komt wellicht deels voort uit zijn familieband met zijn neef Jan van Cauwelaert (1914-2016). Die verbleef vanaf 1940 als missionaris in Kongo en werd in 1954 tot bisschop van Inongo aangesteld. Karel toonde zich ook geschokt door de manier waarop sommige groepen, zoals bijvoorbeeld de Generale Maatschappij, zich in Kongo hadden bediend en wilden blijven bedienen.

Al in 1955 had Karel in *Het Volk* positief gereageerd op het *Dertigjarenplan voor de politieke ontvoogding van Belgisch Afrika* van Jef van Bilsen. Zo toonde de senator zich voorstander van het oprichten van een voorlopige Kongolese regering, een standpunt dat, met uitzondering van André Dequae (*NBW*, dl. XX, 248), geen steun vond in de regering. “Van Cauwelaert behoorde tot de uitgesproken pleitbezorgers van een snelle onafhankelijkheidsverklaring”, herinnerde Gaston Eyskens (*NBW*, dl. XV, 223) zich : “Het hervormingsproces ging volgens hem veel te traag en daardoor riskeerde Kongo, zoals eerder Algerije, in een burgeroorlog terecht te komen. Karel van Cauwelaert voerde aan dat het installeren van een Kongolese regering het voordeel bood dat de Kongolezen zelf het gewicht van de beslissingen moesten torsen en hun interne conflicten moesten beslechten.

Na de oprichting van een voorlopige regering moest er een referendum over een grondwet worden georganiseerd waarna verkiezingen konden worden uitgeschreven en een normale regering kon worden samengesteld. Niet alleen Kongo, maar ook Rwanda en Burundi hadden in Van Cauwelaerts visie recht op onafhankelijkheid. De drie landen bleven wel in een soort federatie verbonden en ook met België behielden ze een band. Van Cauwelaert zei me nog “dat gouverneur-generaal Hendrik Cornelis te weinig politieke feeling had om het onafhankelijkheidsproces in goede banen te leiden”.

Na het ontslag van minister Maurice van Hemelrijk (september 1959) moet premier Gaston Eyskens op zoek gaan naar een opvolger. In een brief aan Eyskens adviseert Van Cauwelaert twee namen: Theo Lefèvre of August de Schryver, want “geen enkele andere heeft het nodige gezag om die opvolging aan te durven en om de eendracht van de partij rondom zich te verwezenlijken”, een standpunt dat hij deelde met ACV-voorzitter August Cool. De benoeming tot minister van Belgisch Kongo en Rwanda-Urundi ging uiteindelijk naar De Schryver. Wanneer koning Boudewijn vooraf de inhoud van de communicatie van zijn nieuwe minister wenste in te zien, viel dit niet in goede aarde bij De Schryver én Van Cauwelaert. Beiden “toonden zich zeer geërgerd over het feit dat de koning vooraf de redevoering wilde hebben” omdat dit voor hen een omdraaiing was van de grondwettelijke regels. De Schryver onderhield drukke schriftelijke en mondelinge contacten met Karel van Cauwelaert, die hij omschreef als “in de CVP berucht om zijn ‘gevaarlijke’ Kongovisie”. In brieven aan De Schryver (4 september en 14 oktober 1959) voorspelde Van Cauwelaert de onafhankelijkheid van Kongo voor midden 1960 en adviseerde hij hem om “niet te vertrouwen op de administratie die u slechts enkele oude, aftandse en betekenisloze klerken zal in de hand stoppen”. Ook mocht de minister “niet rekenen op de macht van de Force Publique” en pleitte hij voor een concreet plan, overlegd met de zwarte leiders, over

alle aspecten van de onafhankelijkheid en over de relatie met België: “ons land moet zich de bondgenoot tonen van het nationalisme”. Van Cauwelaert toonde zich wel een realist: “Ik heb niet veel hoop dat u mij gelooft, maar hoop dat u dit nogmaals op 4 september 1960 zult lezen”. Binnen de CVP kwamen de kritische geluiden over Kongo alleen vanuit de hoek van Van Cauwelaert. Op 5 november 1959 betreurde hij, in een brief aan De Schryver, dat de socialisten kozen voor een eigen strategie en dat zo de nationale eendracht m.b.t. Kongo was verbroken: “Door agitatie in Kongo gaan zij pogen hier te Brussel de regering te doen vallen... aan u en de CVP de verantwoordelijkheid latende voor de scherven en de rampen”. Hij herhaalde zijn waarschuwing aan premier Eyskens en vroeg hem zijn brieven niet aan de minister te tonen: “Hij zou kunnen denken dat ik wil schoonmoederen over hem en hij is zeer fijnvoelig en het zou hem kunnen kwetsen”. Een en ander belette niet dat Van Cauwelaert zijn visie duidelijk toelichtte op tal van meetings. Tijdens de rondetafelconferentie in januari-februari 1960 speelde hij een belangrijke rol als raadgever van Joseph Ileo, de latere voorzitter van de senaat en eerste minister van Kongo.

Na de onafhankelijkheid van Kongo op 30 juni 1960 liep het niet zoals de Belgen hadden verwacht. Premier Lumumba werd als een ‘communist’ betiteld, er was een muiterij van de *Force Publique*, Katanga riep zijn onafhankelijkheid uit en Belgische troepen gingen in Kongo orde op zaken stellen. Karel Van Cauwelaert had het herhaaldelijk over het ‘Kongolese drama’ of ‘treurspel’. Hij ergerde zich aan de houding van de socialisten, in zijn ogen een “nihilistische houding, onwaardig van een grote staatspartij”, te wijten aan “het internationaal communisme, dat in Kongo een grootscheeps offensief inzet voor de communistisering van Zwart-Afrika”. De senator versterkte zijn overtuiging nog tijdens en na zijn reis naar Kongo in augustus 1960: “Lumumba heeft in Kongo een echte communistische staatsgreep uitgehaald” en hij aarzelt niet om een vergelijking te trekken met de

gebeurtenissen in Cuba, Irak, Tibet en Laos. Tal van Belgen verlieten daarop de gewezen kolonie. Toen Kamervoorzitter Kronacker na een reis naar Kivu suggereerde dat de meesten zouden kunnen terugkeren, riep Van Cauwelaert op tot voorzichtigheid. De risico's in bepaalde gebieden leken hem té groot, zeker voor wie "in de ogen van de Kongolezen de symbolen zijn van vroegere toestanden welke de Kongolezen, ten rechte of ten onrechte, niet willen terugzien". Hij geloofde dat het beter was een aantal Belgen te laten gaan die er nog niet geweest waren "en derhalve een beter aanpassingsvermogen zullen hebben".

Naast de Kongoproblematiek kreeg de Belgische politiek op het einde van de jaren '50 te kampen met een toenemende werkloosheid, het sluiten van de Waalse steenkoolmijnen en een stijgende staatschuld. De Eenheidswet zorgde voor de ommezwaai en leidde tot de gouden jaren '60, met de doorbraak van de consumptiemaatschappij. In *Het Volk* van 2 april 1960 analyseerde Van Cauwelaert de "crisis van het regime". De ware crisis was voor hem dat de "menselijke vooruitgang op elk gebied zulk vervaarlijk snel ritme heeft aangenomen, dat al de instellingen van de samenleving het zeer lastig hebben om in hun aanpassing het tempo van die vooruitgang bij te houden". "Ik beoordeel de boom naar zijn vruchten. En die zijn zo slecht niet. Dat iedereen te rade gaat bij zijn eigen herinneringen uit vroegere jaren. Vooral de werkende klasse!". De Staat moest zich aanpassen aan de toekomst, "maar dat mag niet geschieden in een klimaat van vreesachtigheid, van heimwee, van initiatiefbeperking, van bedrijvigheidsbeperking en van twijfelzucht. Dat moet gebeuren integendeel (...) in een geest van durf, van nieuwlichterij, van levensvertrouwen, van risicoaanvaarding".

In zijn *Memoires* bestempelde Gaston Eyskens de jaren 1958-1961 als "onmiskenbaar een periode van economische vernieuwing en sociale vooruitgang (...) De belangrijkste sociale verwezenlijking was ongetwijfeld de kosteloosheid van het onderwijs". Hij citeerde daarbij Karel van Cauwelaert die dit in *Het Volk* van 31

januari 1961 "de grootste hervorming op het sociale gebied in de Belgische sociale geschiedenis" had genoemd.

Na het afsluiten van het schoolpact werden de verschillen tussen de katholieken en de socialisten stilaan minder duidelijk. De CVP-BSP regering Lefèvre bleef gespaard van grote ideologische tegenstellingen en werkte 4 jaar lang in goede verstandhouding. Anderzijds kwamen nieuwe tegenstellingen op de voorgrond. Zo leidde de taalwetgeving tot een verwijdering van de twee taalgemeenschappen.

Toen het ministerie van Economisch Zaken begin oktober 1960 tweetalige formulieren voor een volkstelling naar alle Vlaamse gemeenten stuurde, waarschuwde 'Schildwacht' in *Het Volk* van 6 oktober voor een mogelijk misbruik ervan als een verdoken talentelling. Het protest hiertegen werd aangestoken door zijn broer Emiel, die als burgemeester van O.L.V.-Lombeek als eerste de tweetalige formulieren terugstuurde, daarin gevolgd door zijn collega Paul de Keersmaecker van Kobbegem. Hun actie werd al snel gesteund door de andere Vlaamse burgemeesters, onder wie ook Lode Craeybeckx van Antwerpen. De dagen en maanden daarna bleef Van Cauwelaert op dit punt de volle laag krijgen vanwege de Franstalige pers, en in het bijzonder *La Libre Belgique*, die hierover totaal anders dacht. De senaatscommissie Binnenlandse Zaken keurde op 20 december 1960 eenparig een door o.a. Van Cauwelaert voorgestelde motie goed die resulteerde in de regeringsbelofte van 2 mei 1961 om de taalgrens vast te leggen. Dat gebeurde uiteindelijk in de taalwet van 8 november 1962.

Toen Jos Custers (*NBW*, dl. XIII, 180) in 1961 minister werd in de regering Lefèvre-Spaak, volgde Van Cauwelaert hem op als lid van de zogenaamde 'Groep van Acht'. Die groep van vier kamerleden en vier senatoren had als opdracht de contacten te verzorgen met de apolitieke Vlaamse Beweging en met de Vlaamse pers. De acht zouden verder nog "prominent aanwezig" worden in de parlementaire commissie over communautaire aangelegenheden. In nauw overleg met de

‘Groep van Acht’ maakte Van Cauwelaert voor het CVP-congres een discussienota over de geplande grondwetherziening. In de Senaat was het niet toevallig Van Cauwelaert die als verslaggever van de werkzaamheden rond die wet optrad. Hij verdedigde er de tekst die Kamerlid Jan Verroken door de Kamer had gelooft met “bijzondere hardnekkigheid”, ook omdat de ‘Groep van Acht’ geen amendementen in de Senaat meer wilde toelaten. Een van de voornaamste discussiepunten was de overheveling van Voeren naar Limburg en Moeskroen-Komen naar Henegouwen, wat vooral bij de West-Vlaamse parlementsleden moeilijk lag.

Na de goedkeuring in de Senaat, op 14 februari 1961, van de zgn. ‘Eenheidswet op de economische expansie, de sociale vooruitgang en het financieel herstel’, konden de hevige protesten worden stilgelegd door een compromis met de socialistische oppositie. Dat bepaalde dat er nieuwe verkiezingen zouden komen. Even werd er aan gedacht om nog een hervorming van de kieswet door te voeren, wel of niet voor of na de verkiezingen. Karel van Cauwelaert was de mening toegedaan dat zo’n hervorming beter na de stembuslag kon, want de gevraagde zetelaanpassingen kwamen vooral Vlaanderen ten goede. En dat woog niet op tegen de wonden die de stakingen in Wallonië hadden geslagen. Uiteindelijk ging de hervorming niet door, ook al omdat de CVP er een groot voorbehoud bij had.

Begin juli 1963 onderhandelden de toen nog unitaire regeringspartijen CVP-BSP in het kasteel van Hertoginnedal. Het politieke akkoord dat uit het overleg voortkwam, werd o.m. vertaald in de wet van 2 augustus 1963 op het gebruik der talen in bestuurszaken. Dezelfde regering, o.l.v. Theo Lefèvre, had al eerder de taalgrens vastgelegd (wet van 8 november 1962). Een wet van 30 juli 1963 regelde het taalgebruik in het onderwijs. “Aan Vlaamse zijde bleef men voorbehoud maken tegen het akkoord van Hertoginnedal”, merkte Gaston Eyskens op, “de meeste Vlaamse CVP-ers verdedigden het echter, daarbij verwijzend naar de positieve punten, zoals

de taalregeling voor het bedrijfsleven en de diplomatie, de reorganisatie van de taalinspectie en de realisatie van de taalpariteit voor hogere ambtenaren in de gemeentelijke administratie van de Brusselse agglomeratie”. Dit standpunt werd o.a. vertolkt door Karel van Cauwelaert, Jan Verroken en Jos de Saeger, de Vlaamsgezinde kern van de CVP.

Toen de Vereniging van Vlaamse Professoors zich op het einde van 1965 uitsprak tegen het behoud van de Franstalige vleugel van de Universiteit in Leuven, kreeg die daarvoor de steun van de Vlaamse vleugel van de CVP. Dat gebeurde, zo stelt Wouter Beke “vooral onder impuls van Frans van Mechelen en Karel van Cauwelaert, die dus in de beste traditie van de Groep van Acht een voortrekkersrol speelden”. Nadat de Franstalige christendemocraten op 28 juni 1966 in de Kamer tegen de inoverwegingneming van het wetsvoorstel Verroken stemden, dienden Karel van Cauwelaert en Alois Sledsens een week later een identiek voorstel in bij de Senaat. Het voorstel werd bij staking van stemmen verworpen. De regering nam daarop de zaak in eigen hand en de splitsing van de universiteit werd doorgevoerd.

De inzet van Karel van Cauwelaert voor de ‘Vlaamse zaak’ werd door de Franstaligen binnen de unitaire CVP allesbehalve geapprecieerd. In maart 1968 kwam het zover dat hij, onder druk van de Franstaligen en omwille van zijn standpunten rond de taalwetgeving en Leuven, geweerd werd als lijsttrekker voor de Brusselse CVP-lijst. Ook de plaats als lijstduwer kreeg hij niet, ondanks zijn 21.480 voorkeurstemmen bij de verkiezingen van 1965. Hij kreeg wel de belofte om als provinciaal of gecoöpteerd senator te worden opgevestigd. Op een vraag waarom hij nooit minister was geworden, antwoordde Karel van Cauwelaert: “Mijn houding bij de splitsing van de Leuvense Universiteit en bij de oprichting van het bisdom Limburg zal daar wel voor een groot stuk tussengezeten hebben. Ook natuurlijk het feit, dat ik na drie maanden burgemeesterschap een ministerportefeuille aangeboden kreeg van Gaston Eyskens en die weigerde, omdat

ik na die paar maanden mijn kiezers al niet kon in de steek laten. Dat zal wel in 't verkeerde keelgat geschoten zijn bij de hoge pietien!"

De Vlaamsgezindheid van Karel van Cauwelaert lag niet alleen ingebed in de familiale context, maar werd wellicht ook aangescherpt tijdens zijn humanioratijd in het Franstalige kleinseminarie van Mechelen. Samen met zijn christendemocratisch geïnspireerde sociale bewogenheid zorgde die voor de rode draad in zijn hele politieke carrière. Hij stelde zich antifederalistisch op, maar was wel een voorstander van een ruime decentralisering van bevoegdheden. Met zijn goede en scherpe pen wist hij, als journalist, de linkerzijde van de christendemocratie gedurende jaren te vormen en te beïnvloeden. Op internationaal vlak verdedigde Karel van Cauwelaert, als overtuigd anticommunist, het Atlantisch bondgenootschap.

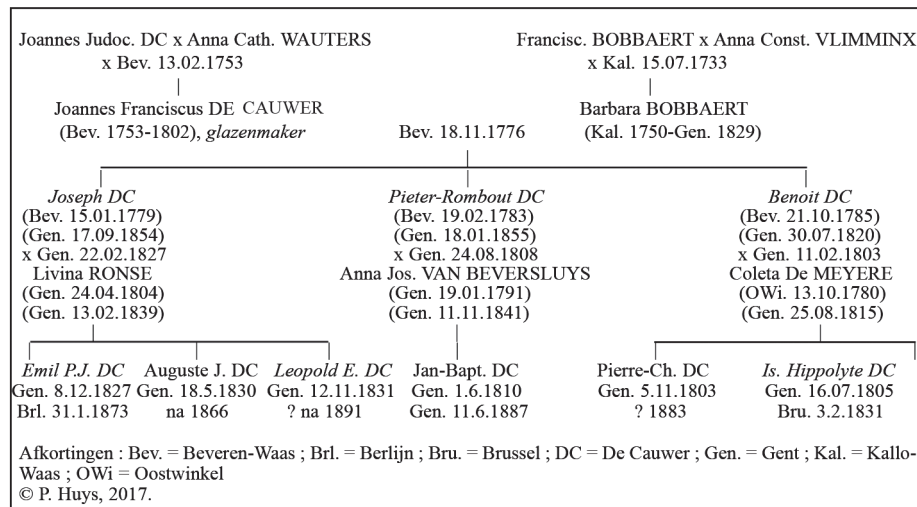
Bronnen & lit.: BRUSSEL, Archief van de Senaat; — MARKE, Stichting de Bethune, fonds Van Cauwelaert de Wyels (o.m. collectie krantenknipsels); — F. VAN CAUWELAERT DE WYELS, *Herkomst en stamboom van de familie de Wyels*, Kortrijk, z.d.; — J. STRUYE, F. VERLEYEN, Emiel van Cauwelaert. Afscheid van een hoofdredacteur, in: *Knack*, 21 januari 1976, 116-120; — R. VAN LANDSCHOOT, *Michiel Vandekerckhove. Leven en werk*, Rekkem, 1980; — Ten huize van Karel van Cauwelaert-de Wyels, in: *DF-Klokje*, Roosdaal, 1986, 37-52; — P. PASTURE, In de welvaartstaat (1960-1973), in: *De christelijke arbeidersbeweging in België 1891-1991*, Leuven, 1991, 299-300; — J. SMITS ed., *Gaston Eyskens. De Memoires*, Tielt, 1993, 536-537, 544, 636, 641, 661, 710; — J. VAN BILSEN, *Kongo 1945-1965. Het einde van een kolonie*, Puurs, 1993, 107; — L. MONSENGWO PASINYA, B. MPOTO, *Mgr. Jan Van Cauwelaert: Pasteur et visionnaire*, Brussel, 1999; — G. KWANTEN, *August-Edmond De Schryver (1898-1991): politieke biografie van een gentleman-staatsman*, Leuven, 2001, 506, 516, 522, 524, 529; — W. BEKE, *De ziel van een zuil: de Christelijke Volkspartij 1945-1968*, Leuven, 2005, 362, 457, 472; — W. MARTENS, *De Memoires. Luctor et emergo*, Tielt, 2006, 29; — L. WILS, *Frans van Cauwelaert 1932-1961. Triomf, val en wederopstanding*, Antwerpen, 2009, 662, 705-707; 715, 718, 817-818; — *Frans Van Cauwelaert*, in: *odis*: http://www.odis.be/Ink/PS_9155, 2017; — S. GYSELINCK, *De Courant (1937-1939)*, in: *odis*: http://www.odis.be/Ink/PB_19381, 2017; — F. SANTY, *Karel Van Cauwelaert de Wyels*, in: *odis*: http://www.odis.be/Ink/PS_10069, 2017.

Filip SANTY

CAUWER, de, kunstenaarsfamilie.

Deze 19de-eeuwse Gentse familie van kunstschilders stamt uit Beveren-Waas. Op 13 februari 1753 huwde daar Joannes Judocus de Cauwer met Anna Catharina Wauters. Hun oudste kind, Joannes Franciscus de Cauwer (Beveren, 1753-1802), glazenier van beroep, huwde daar op 18 november 1776 met Barbara Bobbaert (Kallo, 1750-Gent, 1829), dochter van Franciscus Bobbaert en Anna Constantia Vlimminx (gehuwd in Kallo op 15 juli 1733). Het echtpaar J.F. de Cauwer-Bobbaert kreeg 7 kinderen, allen geboren en gedoopt in Beveren tussen 1779 en 1787: Josephus (*NBW*, dl. XXIII, 248); Maria-Theresia I (30 januari 1780-28 februari 1784); Isabella (6 december 1781); Petrus Romualdus (*NBW*, dl. XXIII, 271); Fidelis Amandus (14 oktober 1784-20 oktober 1784); Benedictus (*NBW*, dl. XXIII, 227) en Maria-Theresia II (26 augustus 1787). Twee van de kinderen stierven jong. De in leven gebleven zonen maakten alle drie naam als kunstschilder en staan in de literatuur bekend als Joseph, Pieter-Rombout en Benoit de Cauwer. De volgende generatie, die van hun kinderen, telde weer enkele zonen die zich op het terrein van de kunst deden opmerken. Van Joseph de Cauwer zijn drie (in Gent geboren) zonen te vermelden: Emil Pierre Joseph (*NBW*, dl. XXIII, 232), kunstschilder, Auguste Joseph (18 mei 1830), goudsmid en juwelier in Brussel, en Leopold Ernest (*NBW*, dl. XXIII, 267), kunstschilder. Josephs jongste broer Benoit had twee zonen (ook beiden in Gent geboren), die de schilderkunst beoefenden, m.n. Pierre-Charles (5 november 1803), leerling van de Gentse Academie in 1822, die begin jaren '40 in Brussel als schilder vermeld wordt, maar die het als kunstenaar niet kon waarmaken, en de getalenteerde, jong gestorven Hippoliet (*NBW*, dl. XXIII, 246), wiens talent niet tot volle ontplooiing kon komen. Ook Josephs broer Pieter-Rombout had onder zijn 5 kinderen een zoon, Jean-Baptiste (1810-1887), wiens naam een zeldzame keer in de Gentse kunstscène vermeld wordt, maar zonder duidelijk artistiek profiel.

Na de dood van vader J.F. de Cauwer-Bobbaert (†1802) is zijn weduwe naar Gent verhuisd, waar voor de artistieke talenten van haar zonen ruimere carrière-mogelijkheden voorhanden waren. Alle drie werden er zelfs academiëleraar: Joseph van 1807 tot 1846, en Pieter-Rombout vanaf 1820, het jaar waarin hij de vacante leraarsopdracht overnam van zijn pas gestorven jongere broer Benoit.

Was en bleef Gent het kerngebied van de eerste generatie der De Cauwers, dan is het wel opvallend dat de tweede generatie van schilders naar elders verhuisde : Emil en Leopold de Cauwer kwamen, via Brussel, allebei in de Pruisische hoofdstad Berlijn terecht, waar ze in gunstige zin opgemerkt werden, de eerste als een succesrijk architectuurschilder, de tweede als een vlijtige beoefenaar van de dierengenreschilderkunst. Ook hun broer Auguste en hun neven Pierre-Charles en Hippolyte bleven niet in Gent, maar weken uit naar Brussel. Vanaf de dood van Joseph en Pieter in 1854 en 1855 was de rol van de kunstenaarsfamilie De Cauwer in Gent helemaal uitgespeeld. Deze inleidende nota, die het familieverband tussen deze kunstenaars in éénzelfde overzicht bijeenbrengt, verduidelijkt de onderlinge verwantschap en vergemakkelijkt de kennismaking met elk van hen. Het is aangewezen hier toch even te wijzen op het belang, dat in de kunstgeschiedenis mag toegekend worden aan de zgn. “kunstenaarsdynastieën”, waarin kunstzinnige begaafdheid werd overgedragen van generatie op generatie. Hierbij verwijzen we naar de leden van twee andere Gentse kunstenaarsfamilies, De Vigne (*NBW*, dl. XXI, 1111) en De Noter (*NBW*, dl. XXII, 768), allen tijdgenoten-collega's van elkaar. Het is inderdaad van belang in welke (thuis)

omgeving iemand opgroeit, om aanwezig talent eventueel te laten openbloeien. Naast de mogelijke rol van de genen is er immers ook de stimulerende invloed van het samenleven met elkaar. In dergelijke situaties is artistieke kruisbestuiving een vanzelfsprekend fenomeen. Door de kunstenaars niet geïsoleerd, maar in hun familieverband voor te stellen, wordt bij de individuele kunstenaars niet alleen de erfelijk doorgegeven artistieke begaafdheid benadrukt, maar ook hun opleiding, carrière-opbouw, manier en stijl van schilderen in een ruim familiaal, cultureel, intellectueel en artistiek tijds-perspectief getoond. De drie schilders van de eerste generatie krijgen hierna allemaal een eigen lemma. Ook uit de tweede generatie zijn er drie die hierna een biografische notitie krijgen.

Bronnen & lit. : ANTWERPEN, Academie Beeldende Kunsten : St.-Lukasarchief, nr. 314(53) en nrs. 303-304(22-23) ; — GENT, Stadsarchief, Archief Academie (ASK), fardes 9-12, 17-18, registers 312-313 ; — GENT, Rijksarchief, Parochieregisters Beveren-Waas (18de e.) ; — GENT, Stadsarchief, Nota's Pierre Kluyskens (KI-13, familie De Cauwer) ; — GENT, Stadsbestuur, Burgerlijke Stand, Bevolkingsregisters : 1807, 1ste Wijk (Section Réunion), boek 48, f. 59 (Lange Meire 358/3), nrs. 1781-1783; 1808, 1ste Wijk (id.), boek 54, f. 54 (Meire), nrs. 1792-1794 ; — GENT, Universiteitsbibliotheek, *Almanach en Wegwyzer der Stad Gent*, 1802, 15, 60, 1854, 364, 367 ; — A. SIRET, *Dictionnaire historique des peintres*, Brussel, 1848, 491 ; — E. DE BUSSCHER, De